

Generasjonsskifte – mer enn skatt

Advokat Ove-Marthin Granlund

Senhøstes 2007, i statsbudsjettet for 2008, ble det indikert endringer i arveavgiftsreglene. Dette medførte hektisk aktivitet på området. Ut 2008 var det lav verdsettelse av aksjer i ikke børsnoterte selskaper, og i særdeleshet eiendomsselskaper, som motiverte til generasjonsskifter. Denne festen synes å fortsette inn i 2009, med høyere fribeløp og lavere avgiftssats som gulrot.

Sent 2008 kom også Reitan-dommen. Denne handlet om far som stiftet et lite aksjeselskap som overtok master franchise rettighetene for alle landets Rema 1000 butikker mot en liten provisjon av de fremtidige inntektene. Få dager etter overtok barna flesteparten av disse aksjene for pålydende. Disse enkle grep, som gjorde barna til "eiere" av Rema 100, medførte først mer enn 55 mill i arveavgift for selskapet. Men Høyesterett var ikke enig i dette, og la bl.a. vekt på at enkelte bestemmelser i arveavgiftsloven nettopp la vekt på å lette generasjonsskifte i små- og mellomstore bedrifter. Det kan også synes som om det ble lagt vekt på at det samme resultat kunne oppnås gjennom andre, mer tidkrevende og sofistikerte, selskapsrettslige omstruktureringer. Man kan nesten tro at Høyesterett sa noe i retning av at "Det enkleste er ofte det beste" med direkte referanse til Rema 1000 slagordet.

De, etter Statens oppfatning kanskje noe liberale, føringer Høyesterett ga, har gitt flere blod på tann når det gjelder å gjennomføre generasjonsskifter hvor det inngår store verdier fordelt på ulike typer virksomheter. Slike generasjonsskifter er imidlertid ikke alltid like enkle som Rema 1000 skal ha det til. Dessuten er et generasjonsskifte noe mye mer enn å spare skatt.

Det bør ligge grundige overveielser bak det som skal skje. Den eldre generasjons økonomiske handlefrihet skal ivaretas, og det er ikke sikkert mor og fars økonomiske behov blir mindre når de overlater til neste generasjon en virksomhet som har tatt all deres tid, og i stedet velger å anskaffe store hytter i fjellet og kostbare ferieboliger i varmere strøk. Man skal heller ikke la seg lure av statistikker mht levealder – det er mange som lever både lengre og bedre enn statistikken tilsier.

Når det inngår en virksomhet i generasjonsskiftet, er det foruten fremtidig inntjening også ansatte og omgivelser å ta hensyn til. Den som skal overta denne må være skikket til dette. Ser man for seg at flere skal overta, bør man være sikker på at de finner sine roller og utfyller hverandre. Er man ikke sikker bør man velge andre løsninger, som fullstendig salg ut av familien eller en kombinasjon av kjøp og arv/gave til den ene man tror vil fylle lederrollen best. Løsninger hvor en arving overtar en kontrollerende A-aksje med stemmerett mens de andre får B-aksjer uten stemmerett kan lett gjøre generalforsamlinger til en nedverdiggende tiggerferd for B-aksjonærene. Og ikke tro på evig vennskap mellom to barn hvor den ene overtar næringsseiendommen hvor familiebedriften holder til, når familiebedriften skal overtas av et annet barn. Er det flere som overtar, og disse er godt voksne og vel etablert med flere barn hver, bør man faktisk også ta høyde for at det kan være aktuelt at tredje generasjon skal ha sin inntreden – og uttreden. Da kan det bli fryktelig mange eiere. Om man i tillegg har innarbeidet uskrevne familietradisjoner om at alle skal ha like mye de skal ha sagt, bør man definitivt gi anvisning på en avvikling av det felles eierskapet.

Under forberedelsene vil det ofte komme frem grep som bør gjøres for at de ulike virksomheter skal være best mulig organisatorisk tilrettelagt for den fordeling man tilslutt ønsker å se. Det kan være at en personlig eid virksomhet bør gå over i aksjeselskaps form, eller det kan være at man gjennom fisjoner eller delvis salg for å få inn likviditet lettere kan tilrettelegge for en deling av verdiene på flere.

Når man etter hvert kommer til det endelige puslespillet en deling kan være, blir det snakk om ”riktig og rettferdig” deling. I denne sammenheng må man vise tilbakeholdenhet med å bruke all verdens økonomiske teorier for å komme frem til nøyaktige verdier. Mor og far må utvise et betydelig skjønn. Den som skal overta familiebedriften, som kanskje også skal bære familiens navn og tradisjoner videre, og alene ta ansvaret for å videreføre trygge arbeidsplasser og bedriftens gode omdømme, påtar seg betydelig ansvar som ikke kommer til syne i en neddiskontert fremtidig og usikker kontantstrøm. Da har den som overtar en likvid børnotert aksjebeholdning eller en velfylt bankkonto det langt mer bekvemt. I en mellomstilling kan den som overtar fast eiendom komme, forutsatt en kurant eiendom i et likvid marked. Når slike vurderinger gjøres vil man si at det som gjøres blir rettferdig, men ikke nødvendigvis riktig i alles øyne.

Det er under disse forberedende øvelsene det er morsomt å være skatterådgiver som synliggjør langsiktigheten i det som skal skje. Da blir skatt og avgift ikke lenger den førende premiss, men mer et bakteppe man hele tiden må forholde seg til for å unngå uheldige konsekvenser av dårlige forberedelser. Gleden for skatteadvokaten blir dessuten enda større når denne får positiv omtale i alle fremtidige middagsselskaper i familier der det har vært gjennomført et godt forberedt generasjonsskifte.